

Всички изброени разходи се явяват следствие, но и необходима предпоставка за специализацията и разделението на труда вътре в организациите, с което отговарят на общата дефиниция за трансакционни разходи, дадена от Уолис и Норт, като “разходи за спечелването на изгодите от специализацията и разделението на труда” (Wallis, North, 1986, с. 96). Резултатите показват значително нарастване на ТС в България от под 40% през 1997 г. до около 52% от БВП през 2003 г. В периода 1997-1999 г. се наблюдава динамично увеличение на стойностите, след което размерът на ТС се установява на нива малко над 50%. Причините за нарастване на ТС, които Уолис и Норт посочват в изследването си на американската икономика, могат в значителна степен да обяснят сходната тенденция в процеса на системен преход в България:

а) С развитието на пазарната икономика анонимната размяна се превръща в основна форма на икономическо взаимодействие. Все по-голямата широчина на пазарите (брой на участниците в тях, разменяните количества, географската и социалната отдалеченост на контрагентите) с напредването на пазарната трансформация обуславя нуждата от повече ресурси за реализиране на трансакциите (набавяне на информация за насрещната страна, специфициране на условията в договорите, следене и налагане на изпълнението). Аргументът, свързан с глобалните процеси на урбанизация и анонимизиране на трансакциите, при които икономическите участници са все по-малко обвързани от допълнителни социални структури, изпълнявали в миналото функцията на повишаващи доверието (намаляващи несигурността, съответно TP) институции (семејство, съседски общности и пр.), е особено релевантен в конкретния национален контекст. В България делът на домашното стопанство спада през последните десетилетия (Чавдарова, 2001; срв. със Смолет, 1986), като все повече блага преминават от сферата на непазарната към пазарната размяна (първата, освен това, не е отчитана в метода за измерване на ТС на Уолис и Норт, докато втората попада в изчисленията).

б) Технологичните и организационните иновации, позволяващи използването на ефекти от мащаба, водят до възникване на производства, които се нуждаят от непрекъснат координиран входящ поток от ресурси и съответно - от система на разпространение на продукцията. Макар и нетипичен за началния период на прехода, подобен подход в организирането на стопанската дейност получава широко разпространение с напредването на реформите. Притокът на чуждестранен капитал според Sulejewicz, Graca (2005) ускорява този процес. Може да се очаква, че логистичните разходи за осигуряване на ефективното функциониране на стопанските единици ще са особено високи във все още ненапълно утвърдената институционална среда.